

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ, РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ДЕМОГРАФІЯ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 352.07 (477)

*Стельмащук А.М.,
д.е.н., професор
ПВНЗ Хмельницький економічний університет
Стельмащук Ю.А.,
к.е.н., науковий співробітник
ПП «Інститут економіки, технологій і підприємництва»*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Постановка проблеми. Україна як суверенна держава перебуває сьогодні на шляху демократичної побудови. Перед нею стоять важливі соціально-економічні проблеми, вирішення яких пов'язано із формуванням громадського суспільства, організацією об'єднаних територіальних громад, здійсненням організаційно-фінансових заходів для забезпечення економічної стабільності, зростання та підвищення ефективності і якості надання послуг населенню

Трансформаційні процеси в Україні диктують необхідність формування такої концепції державної фінансової політики, яка б стала початком економічного зростання. Це насамперед зумовлює створення на територіальному рівні сильних громад, з відпрацьованою економіко-фінансовою системою, здатною самостійно вирішувати локальні соціально-економічні проблеми, а також перенесення значного обсягу здійснюваних видатків (у першу чергу соціальних) на рівень адміністративно-територіальних одиниць, що вимагає наявності стійких доходів місцевих бюджетів.

Практика підтверджує, що у сучасних умовах відбувається процес формування правової держави з соціально-орієнтованою ринковою економікою, але оптимального механізму для ефективного функціонування фінансової системи України поки що не існує. В найбільшій мірі це стосується місцевого самоврядування сільських територіальних громад.

Наслідками ринкових трансформацій, які відбулися у сільській місцевості, стало скорочення бази формування власних джерел фінансування господарської діяльності через зниження фінансової стійкості аграрних підприємств, та ускладнення доступу до залучення фінансових ресурсів, що у кінцевому підсумку призвело до зменшення фінансового потенціалу та відповідно зниження фінансових можливостей розвитку сільських територіальних громад. Тому важливим напрямом фінансового регулювання є створення умов для ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Необхідність зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування через внесення змін до переліку доходів місцевих бюджетів означена у Концепції реформування місцевих бюджетів і її вирішення має важливе національне значення. Виходячи з цього, тема статті є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників теоретичних проблем державного фінансового регулювання слід відзначити: Дж. Гелбрайта, Дж. М. Кейнса, А. Маршалла, Д. Рікардо, А. Сміта, М.І. Туган-Барановського та ін. Проблеми місцевого самоврядування досліджувалися у працях В. Бабаєва, І. Бурковського, В. Дорофійенка, М. Єрмошенка, В. Зайчикової, В. Куйбіди, Ю. Куца, В. Мамонової, Н. Нижник, Г. Одінцової, В. Самойленка, Ю. Шарова та ін. У розвиток сучасних теоретичних та прикладних аспектів державного регулювання фінансово-економічної діяльності сільських територій і сільськогосподарських підприємств як важливого джерела фінансового забезпечення розвитку сільських територіальних громад зробили внесок такі вітчизняні вчені: В.М. Алексійчук, О.М. Бородіна, А.Г. Борщ, П.І. Гайдуцький, В.В. Глущенко, О.Є. Гудзь, Д.І. Дема, М.Я. Дем'яненко, Т.О. Зінчук, М.Й. Малік, Л.В. Молдаван, А.О. Олексієнко, П.Т. Саблук, А.М. Соколовська, П.А. Стецюк, О.В. Черниш та ін. Аналіз результатів їх досліджень засвідчує про доцільність продовження вивчення поставленої проблеми, зокрема щодо обґрунтування фінансово-економічного механізму забезпечення спроможного розвитку територіальних громад.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо формування і функціонування фінансово-економічного механізму забезпечення спроможного розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідженням виявлено, що у розвинених європейських країнах в основі сучасного місцевого самоврядування лежить теорія вільних громад, за якою місцеве самоврядування визнається самостійним та незалежним від центральної влади інститутом. Для ефективної реалізації такого підходу на практиці необхідні певні передумови: демократичні традиції, відповідний рівень політичної культури та достатній рівень розвитку громадянського суспільства [1].

Базовим міжнародним документом для визначення основ демократичного місцевого самоврядування в Україні є Європейська хартія місцевого самоврядування (15 жовтня 1985 р., Страсбург) (далі – Хартія). Основними принципами місцевого самоврядування за Хартією є права (ст. 2, 3, 4, 11), фінансова (ст. 9), організаційна (ст. 6, 7, 8, 10) автономія органів місцевого самоврядування. При цьому Хартія зобов'язує всі країни, які її ратифікували, застосовувати у своєму законодавстві ці основні принципи як гарантію самостійності місцевої влади [1].

Хартія визначає місцеве самоврядування гарантованим правом та реальними можливостями місцевої влади в межах своєї компетенції управляти великою часткою суспільних справ в інтересах територіальної громади. Одним з основних принципів самоврядування, що зазначені в Хартії, є субсидіарність [1].

Субсидіарність є загальним принципом місцевого самоврядування в європейських країнах, проте кожна з них, застосовуючи основні засади, визначені в Хартії, будує свою, адекватну саме для неї систему децентралізації влади, виробляє модель місцевого самоврядування на основі власних потреб і традицій. Зокрема, існує різниця між системами місцевого самоврядування у країнах зі сталою демократією (Франція, Німеччина тощо) та новими демократичними країнами (Польща, Чехія, Угорщина). Основна відмінність полягає в широті повноважень органів місцевого самоврядування.

Основними особливостями стану нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування в Україні нині є такі [2]:

- по-перше, сучасний стан загальних суспільно-політичних трансформацій в Україні характеризується відсутністю сформованої системи пріоритетів (як зовнішніх, так і внутрішніх), що дає підстави стверджувати про відсутність цілісної та прозорої програми розвитку держави і унеможливорює чітке законодавче унормування основ місцевого самоврядування;

- по-друге, нормативно-правові акти системно не вирішують базового завдання управління на рівні місцевої самоврядності – забезпечення найбільш безпосередньої реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами. Кризові явища у роботі представницьких органів, що спостерігається сьогодні, зумовлюють необхідність законодавчого унормування розширення прав територіальних громад як інституту, що за своєю суттю є об'єктивним проявом прямої демократії [3].

Вирішальне значення для фінансової незалежності місцевого самоврядування мають доходи місцевих бюджетів, процес формування яких характеризується наразі переважанням дотацій і субвенцій з Державного бюджету України, невеликою питомою вагою власних доходів і, зокрема, місцевих податків і зборів, незначними надходженнями коштів від комунального майна і надання послуг [4].

Слід відмітити, що бюджетна реформа в Україні розпочалася у 2000 році. Вона характеризується кардинальними змінами в системі формування та виконання місцевих бюджетів. Необхідність проведення реформи у сфері місцевих бюджетів і міжбюджетних відносин обумовлена такими проблемами [9]:

- широким переліком задекларованих державою соціальних зобов'язань;
- нерівномірністю темпів соціально-економічного розвитку регіонів;
- недостатнім обсягом дохідної частини місцевих бюджетів;
- високим рівнем дотаційності місцевих бюджетів.

Метою реформування місцевих бюджетів є:

- зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування;
- посилення впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток;

- поліпшення добробуту громадян України [5].

Концепція реформування місцевих бюджетів передбачає перетворення місцевих бюджетів на ефективний інструмент соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць шляхом виконання таких основних завдань:

- зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування;
- підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізація управління бюджетними коштами;
- удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин;
- запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу;
- посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів;
- підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання бюджетного законодавства;

– забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів [7; 8].

Крім того, виникає потреба в удосконаленні системи прогнозування доходів та видатків місцевих бюджетів на наступний бюджетний період і розробленні прогнозу середньострокових показників місцевих бюджетів.

Сьогодні процес формування інституту місцевих фінансів України супроводжується значними труднощами, зокрема [12; 13]:

- відсутністю стратегічної політики щодо місцевих бюджетів та її реалізації в бюджетних документах; неврегульованої процедурою консультацій з місцевими органами влади на всіх етапах формування бюджету;

- стислими термінами формування місцевих бюджетів та великою залежністю від рішень центральної влади тощо.

Показником збільшення залежності місцевих бюджетів від Держбюджету є зростання обсягу трансфертів, що передаються останнім.

З метою організації забезпечення власними фінансовими ресурсами діяльності територіальних громад, оптимізації прийняття управлінських рішень комунальні суб'єкти господарювання мусять спиратись на функціональну методичну базу, здатну забезпечити оптимальне фінансування їх розширеного відтворення, здатного забезпечити самофінансування.

При забезпеченні фінансування розширеного відтворення основним об'єктом фінансування виступають саме основні засоби та фонд оплати праці. Об'єкт фінансування має забезпечити розширене відтворення виробничого процесу та використовуватись у виробничій діяльності для забезпечення максимізації прибутку.

Суб'єктами фінансування виступають власники інвестиційних ресурсів (вітчизняні та іноземні інвестори, банки, інститути спільного інвестування та інші фінансові установи), персонал підприємства, державні органи влади, інші підприємства тощо.

За об'єктами фінансування розрізняють фінансове забезпечення витрат із придбання основних засобів, виробничих запасів, здійснення фінансових інвестицій тощо. За змістом цілі фінансування розширеного відтворення можна поділити на фінансові (збільшення вхідного потоку грошових коштів), виробничі (забезпечення розвитку виробництва та виробничих відносин), економічні (покращення економічних показників діяльності підприємства) тощо. За терміном фінансування поділяється на довготривале, середньотривале та термінове.

Отже, виходячи із загальної мети самофінансування, до основних цілей фінансування ми відносимо забезпечення розширеного відтворення та максимізацію прибутку діяльності.

З метою реалізації фінансового забезпечення розширеного відтворення виробництва підприємство має вирішити наступні завдання [8; 9; 10]:

- вибір найбільш ефективного джерела фінансування;

- забезпечення оптимальної структури співвідношення власних, залучених та позикових джерел фінансових ресурсів;

- забезпечення прибутковості діяльності;

- розробка ефективної системи відносин з позичальниками та інвесторами;

- організація безперервного процесу фінансування виробництва;

- забезпечення реалізації стратегічних та операційних цілей фінансування розширеного відтворення;

- забезпечення досягнення нормативних значень показників фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності тощо.

Основним внутрішнім джерелом фінансування є самофінансування, пов'язане з реінвестуванням (тезаврацією) прибутку у відкритій чи прихованій формі. Ефект самофінансування проявляється з моменту одержання чистого прибутку до моменту його визначення, розподілу та виплати дивідендів, оскільки отриманий протягом року прибуток вкладається в операційну та інвестиційну діяльність. Рішення власників підприємства про обсяги самофінансування є одночасно і рішенням про розмір дивідендів, які підлягають виплаті. У світовій економічній літературі, залежно від способу відображення прибутку в звітності, зокрема в балансі, виокремлюють: 1) приховане самофінансування; 2) відкрите самофінансування (тезаврація прибутку).

Приховане самофінансування підприємства пов'язана з використанням прихованого прибутку. Приховування прибутку здійснюється (у розумінні західних фахівців) у результаті формування прихованих резервів. Оскільки приховані резерви проявляються лише при їх ліквідації, приховане самофінансування здійснюється за рахунок прибутку дооподаткування. Отже, відбувається відстрочка сплати податків і виплати дивідендів. Приховані резерви - це частина власного капіталу підприємства, яка жодним чином не відображена в його балансі, отже, обсяг власного капіталу в результаті формування прихованих резервів буде меншим, ніж це є насправді.

Грамотно використовуючи облікову політику, за допомогою інструментарію прихованого самофінансування можна забезпечити стратегію стабільних дивідендів. Наявність у підприємства прихованих резервів з погляду кредиторів є позитивним чинником, зокрема в тих випадках, коли як

кредитне забезпечення приймається майно, реальна вартість якого є вищою, ніж це відображено у звітності. До суттєвого недоліку прихованого самофінансування слід віднести порушення принципу достовірності при складанні звітності та підвищення рівня асиметрії в інформаційному забезпеченні її зовнішніх користувачів.

Організації процесу фінансування розширеного відтворення характерні функції, які притаманні фінансам підприємства. До основних функцій забезпечення фінансування розширеного відтворення відносяться стимулююча, розподільча, відтворювальна, регулююча та контрольна.

Стимулююча функція забезпечує розвиток виробництва та підприємства в цілому шляхом використання існуючих інвестиційних ресурсів на потреби розширеного відтворення.

Розподільча функція фінансування розширеного відтворення забезпечує розподіл фінансових ресурсів підприємства шляхом досягнення оптимальної структури існуючих джерел фінансування та забезпечення максимальної норми дохідності.

Відтворювальна функція сприяє забезпеченню підвищення ефективності фінансування розширеного відтворення шляхом максимізації обсягу інвестиційних ресурсів.

Регулююча функція забезпечує регулювання процесу фінансування розширеного відтворення шляхом побудови ефективного механізму фінансування і регулювання дотримання основних концептуальних положень та вимог забезпечення ефективного організаційного механізму.

Контрольна функція сприяє організації системи контролю на підприємстві за використанням фінансових ресурсів, дотриманням нормативно-законодавчих вимог, виконанні зобов'язань за існуючими угодами.

Отже, функціональний блок фінансування розширеного відтворення забезпечує формування тактичних та стратегічних цілей процесу фінансування, визначення основних об'єктів та суб'єктів даного процесу, формулювання завдань, що забезпечують досягнення запланованих результатів діяльності та реалізації існуючих цілей підприємства шляхом реалізації існуючих функцій даної концептуальної моделі управління процесом фінансування [6; 9; 12].

Після проведення аналізу потенційної діяльності підприємства за запропонованими вище напрямками важливо забезпечити відповідність обраної стратегії у наступній послідовності:

1) забезпечення ефективності використання інвестиційних та інших ресурсів здійснюється шляхом застосування інноваційних технологій, придбання ресурсів та матеріалів, які виробляються у структурних підрозділах підприємства за зниженими цінами (або собівартістю), що дозволить знизити кінцеву собівартість продукції та покращити показник "технологічної собівартості" продукції;

2) можливість створення замкненого технологічного ланцюга від отримання (виробництва) сировини до забезпечення реалізації готової продукції і доведення її до кінцевого споживача. Створення замкненого технологічного ланцюга сприяє розширеному відтворенню виробництва, покращенню фінансових результатів та збільшенню ефективності;

3) застосування єдиної податкової та кредитно – фінансової політики, яка передбачає складання підприємством фінансового плану за єдиними правилами для всіх структурних підрозділів, що забезпечує реалізацію стратегічних цілей та досягнення запланованих показників комунальним підприємством територіальної громади. Ефективна реалізація стратегії з побудови та запровадження фінансової політики на підприємстві дозволить оптимізувати діяльність фінансового підрозділу та забезпечить оптимальність прийняття управлінських рішень.

4) забезпечення доступу на нові ринки збуту продукції, яке здійснюється завдяки забезпеченню розширеного відтворення виробництва із включенням інших суб'єктів господарювання. Прикладом може бути сільськогосподарське підприємство, яке має у своєму складі структурні підрозділи із виробництва, переробки та збуту сільськогосподарської продукції.

Таким чином, створюється такі переваги для сільськогосподарських товаровиробників: забезпечення конкурентоздатності та ефективності виробництва; зменшення ризиків, пов'язаних зі зміною кон'юнктури ринку; зниження собівартості продукції шляхом оптимізації витрат у вигляді економії на торгівельних, маркетингових та інших витратах, придбання сировини та матеріалів у структурних підрозділах підприємства за зниженими цінами (собівартістю); забезпечення доступу на нові ринки збуту; ефективна організація виробничої, збутової та фінансової діяльності.

Отже, побудова ефективної системи господарювання сприяє забезпеченню розширеного відтворення виробництва, удосконаленню здійснення інвестиційної, фінансової та операційної діяльності підприємства, економію на торгівельних, маркетингових та інших витратах, забезпеченню доступу на нові ринки збуту [6; 10; 11; 14].

Наступним елементом фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності (спроможності) територіальної громади є аналіз, розподіл та планування напрямів руху вхідних та вихідних фінансових потоків суб'єктів господарювання, включаючи кооперативно-інтеграційні сільськогосподарські формування, що об'єднують виробництво, переробку і реалізацію сільськогосподарської продукції.

Основним етапом агропромислового виробництва в системі територіальної громади є безпосередньо “Виробництво сільськогосподарської продукції”, де формується собівартість, дохід і прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції.

Виробнича собівартість продукції формується, виходячи із існуючих витрат підприємства. Для прийняття управлінського рішення щодо формування виробничої собівартості можна використовувати як методи, існуючі у фінансовому обліку, так методи обліку витрат управлінського обліку, які не регламентуються існуючими стандартами, а визначаються та затверджуються безпосередньо керівництвом [11].

Для визначення собівартості за схемами управлінського обліку, собівартість може визначатись калькулюванням будь-яких витрат без поділу на прямі та накладні, а при веденні бухгалтерського фінансового обліку, виробнича собівартість формується за положеннями, визначеними в П(С)БО 16 “Витрати”, згідно якого до складу собівартості виробленої продукції включають: матеріальні витрати (сировина, матеріали, куповані напівфабрикати, допоміжні матеріали тощо, які відносяться безпосередньо до виробленої продукції); витрати на оплату праці (затрати на оплату праці працівникам, що виробляють продукцію); інші прямі витрати (амортизація, плата за оренду землі тощо); загальновиробничі витрати (страхування, управління виробництвом, охорона праці, техніка безпеки тощо).

Після визначення собівартості продукції керівництвом підприємства здійснюється обґрунтування та затвердження цін реалізації. Рух фінансових потоків у вигляді доходу від реалізації сільськогосподарської продукції, рух коштів здійснюється як усередині підприємства між структурними підрозділами, так і між зовнішніми споживачами та структурними підрозділами підприємства. Найбільш доцільно формувати ціни за такими напрямками реалізації продукції:

- 1) внутрішні ціни реалізації продукції усередині підприємства структурним підрозділам;
- 2) кінцеві ціни реалізації підприємствам, які придбають продукцію для подальшого перепродажу (посередникам);
- 3) ціни реалізації продукції кінцевому споживачу сільськогосподарської продукції (у разі реалізації на торгових ринках, у супермаркетах тощо).

Внутрішні ціни реалізації продукції розраховуються, виходячи із вартості залучених інвестиційних ресурсів, що використовуються у процесі виробництва сільськогосподарської продукції, виробничої собівартості продукції минулих періодів, нормативних значень відповідних показників, врахуванням нормативно-законодавчої бази, прогнозних коливань цін на сировину і матеріали, інфляційних та галузевих ризиків тощо.

Кінцеві ціни реалізації підприємствам, які придбають для подальшого перепродажу продукції (посередникам) мають враховувати існуючі ринкові ціни реалізації, транспортні витрати, собівартість продукції, визначену на підприємстві норму прибутку. Кінцеві ціни мають враховувати вартість залучених інвестиційних ресурсів та витрати, які були понесені підприємством при страхуванні врожаю та біологічних активів при їх вирощуванні. При визначенні реалізаційних цін продукції для оптових покупців мають бути розраховані можливі знижки, які сільськогосподарське підприємство може застосовувати при продажу продукції.

Ціни реалізації продукції кінцевому споживачу сільськогосподарської продукції мають визначатись з урахуванням виробничої собівартості продукції, витрат підприємства, які не входять до складу собівартості, нормою прибутку, затвердженою керівництвом підприємства, ринкових цін та державними вимогами щодо формування цін на харчові продукти для населення.

Після виробництва сільськогосподарської продукції, наступним кроком є реалізація продукції, яка здійснюється за наступними напрямками:

- 1) структурному підрозділу, який займається переробкою сільськогосподарської продукції;
- 2) реалізація сільськогосподарської продукції посереднику або кінцевому споживачу.

Після переробки сільськогосподарської сировини здійснюється збут готової продукції та напівфабрикатів.

Важливими передумовами забезпечення процесу побудови ефективного фінансового плану є визначення поняття якості фінансового плану та оптимальних показників діяльності сільськогосподарських підприємств. Якість складання фінансового плану визначається за результатами діяльності підприємства і передбачає необхідність відображення ефективних об'єктів інвестування, оптимізацію руху грошових потоків і залежить від рівня врахування видатків бюджету підприємства, існуючих ризиків, можливих змін у законодавстві, кон'юнктурі ринку тощо [6; 8].

Неефективне планування діяльності пов'язано із недостатнім рівнем інформаційного забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень, недостатньою кваліфікацією персоналу, відсутністю витрат на консультації зовнішніх професійних фахівців з побудови ефективної системи планування, неефективне використання інвестиційних ресурсів обумовлюється відсутністю ефективної системи бюджетування та контролю за використанням фінансових ресурсів.

Ефективна організація системи планування має забезпечувати координацію діяльності всіх підрозділів підприємства, контроль за відповідністю стратегічним планам діяльності та забезпечення

ефективного використання фінансових ресурсів. Процес планування має здійснюватись у відповідності до існуючих процедур та інструментально-методичного апарату планування. Процедури планування фінансування сільськогосподарської діяльності є необхідним елементом реалізації механізму планування фінансового забезпечення розширеного відтворення діяльності сільськогосподарських підприємств.

При побудові механізму планування фінансування розширеного відтворення діяльності запропоновано застосовувати наступні процедури [4; 6; 8]:

- здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності, застосовуючи матрицю аналізу ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств, базовою платформою якої є взаємодія оцінки показників підприємства та вимог ринку;

- розробка стратегічних ініціатив, використовуючи обґрунтовані методичні підходи до оцінки діяльності на основі адаптації системи збалансованих показників;

- використання при побудові фінансового плану інструментів оптимізації діяльності підприємства, які використовуються у співвідношенні із стратегією розвитку підприємства;

- розробка системи бюджетування та складання бюджетів підприємства за напрямками діяльності;

- формування фінансової політики підприємства на основі консолідації окремих інвестиційних проектів та планів зовнішніх залучень фінансових ресурсів з урахуванням наявного фінансового потенціалу та доступних джерел фінансових ресурсів, реалізація якої забезпечить максимальну віддачу від здійснюваних інвестицій.

Дані процедури є необхідними складовими реалізації процесу планування фінансування розширеного відтворення сільськогосподарського підприємства та мають вирішити питання щодо фінансування поточної діяльності, прогнозу необхідного обсягу фінансування, ефективності використання фінансових ресурсів. Процедура планування фінансування розширеного відтворення починається із формулювання цілей у вигляді інвестиційних проектів підприємства для забезпечення розширеного відтворення виробництва. Організація та забезпечення процедури збору інформації здійснюється за допомогою інструментально – методичного апарату планування.

До існуючих методів забезпечення планування фінансування ми відносимо балансовий, матричний, економічний, нормативний, статистичний та аналітичний методи. Дані методи є засобом забезпечення організації ефективного механізму планування і за допомогою існуючих інструментів та важелів дозволять реалізувати процедури планування [8; 12; 13].

Балансовий метод передбачає досягнення певної рівноваги між доходами та витратами підприємства. Запропоновано використовувати даний метод при розробці фінансового плану та бюджетів підприємства, використовувати при розробці стратегічних ініціатив в системі збалансованих показників. Інструментами даного методу виступають внутрішні розрахунки щодо потреби в інвестиційних ресурсах та плани зовнішніх залучень, баланси взаємоузгодженості запланованих витрат та забезпечення їх фінансовими ресурсами, бюджети підприємства тощо.

Матричний метод полягає в забезпеченні планування фінансування розширеного відтворення шляхом узгодження фінансування виробничої діяльності з плановими фінансовими показниками діяльності сільськогосподарського підприємства. Даний метод має використовуватись при реалізації процесу планування діяльності підприємства за наведеної нами матрицею аналізу ефективності. Інструментами даного методу виступають показники оцінки діяльності підприємства та вимог ринку.

Економічний метод полягає в забезпеченні ефективного механізму здійснення планування фінансування розширеного відтворення шляхом використання відповідних економіко-математичних інструментів. До економіко-математичних інструментів реалізації процесу планування фінансування відносяться кореляційний аналіз, факторний аналіз, регресивний аналіз, кластерний аналіз, коваріаційний аналіз тощо.

Нормативний метод обумовлює використання норм та нормативів при здійсненні планування фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств. Застосування даного методу передбачає встановлення внутрішніх норм на використання фінансових ресурсів відповідно до існуючих внутрішніх правил розподілу фінансових ресурсів, які відображаються у документі “Фінансова політика” на підприємстві. Інструментальним апаратом методу виступають нормативно-законодавчі акти, внутрішні нормативи підприємства, стратегічний та фінансовий плани підприємства.

Використання наведених економічного та нормативного методу є необхідною умовою забезпечення побудови фінансової політики та фінансового плану використовуючи запропоновані показники оптимізації діяльності підприємства.

Статистичний метод полягає в забезпеченні застосування статистичних даних підприємства за минулий період, проведенні розрахунків та визначення усереднених значень показників оцінки фінансового стану для забезпечення ефективної діяльності та складання фінансового плану. Інструментами статистичного методу виступають моделювання, аналіз часових рядів та надійності, регресійний аналіз та планування експериментів.

Аналітичний метод забезпечення фінансування розширеного відтворення полягає в здійсненні логічних узагальнень та обґрунтування стратегічних цілей та необхідного обсягу джерел фінансування. Інструментами даного методу виступають результати здійснення ситуаційної оцінки попередньої діяльності підприємства, стратегічні цілі, які знайшли відображення у фінансовому плані підприємства, та показники оцінки фінансової діяльності підприємства.

Використання статистичного та аналітичного методу рекомендується при здійсненні побудови стратегічного та фінансового планів, використовуючи запропоновані нами системи збалансованих показників та оцінки діяльності, використовуючи запропоновану нами матрицю аналізу ефективності діяльності.

Процес планування ми розглядаємо у розрізі двох основних видів планування: стратегічного та операційного. Стратегічне планування діяльності здійснюється керівництвом підприємства та/або власниками підприємства, як правило, на довгостроковий період часу. Після затвердження стратегічного плану розвитку на підприємстві розробляється річний фінансовий план, який складається на підставі отриманих даних попередньої діяльності та враховує стратегічні цілі підприємства затверджені у стратегічному плані розвитку.

З метою забезпечення ефективної діяльності та отримання максимального прибутку, при складанні фінансового плану, в першу чергу, необхідно зосередити увагу на оптимізації витрат. Для цього необхідно проаналізувати увесь цикл виробництва, виокремити всі можливі витрати та забезпечити скорочення шляхом застосування новітніх прогресивних технологій організації виробничого процесу, План витрат розробляється, виходячи з організаційного плану розвитку підприємства на рік і враховує всі напрями діяльності. Організаційний план узгоджується керівниками існуючих підрозділів і затверджується директором підприємства. План враховує всі напрями діяльності підприємства, стратегічні цілі розвитку, основні засади розширеного відтворення виробництва та терміни досягнення запланованих показників.

При розробці організаційного річного плану розвитку рекомендується використовувати систему збалансованих показників, розроблену на підставі моделі Р. Каплана і Д. Нортонна. Дана система враховує як стратегічні цілі підприємства, так і базові показники за основними напрямками діяльності: фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси, навчання та розвиток.

Після проведення аналізу, визначення стратегічних цілей діяльності підприємства, організаційного плану та структурування витрат підприємства підприємством здійснюється аналіз необхідного обсягу коштів для покриття визначених потреб та пошук відповідних джерел фінансування.

Отже, фінансовий план підприємства має базуватись на наступних принципах діяльності: відповідність існуючій нормативній базі; збалансованість всіх витрат з техніко – економічними показниками підприємства; забезпечення розширеного відтворення виробництва; оптимізація витрат виходячи із сучасних науково – технічних розробок; використання максимально ефективних та найбільш доцільних джерел фінансування діяльності; максимізація прибутку шляхом ефективної організації процесу виробництва та реалізації продукції використовуючи модель Е. Голдратта.

При розробці фінансового плану особливу увагу необхідно зосередити на здійсненні аналізу фінансового стану підприємства. Аналіз фінансового стану необхідно здійснювати з метою виявлення негативної динаміки відтворення, дефіциту фінансових ресурсів, негативної залежності від зовнішніх джерел фінансування та ефективності використання позичених фінансових ресурсів.

Таким чином, складання фінансового плану має забезпечувати ефективність використання власних фінансових ресурсів, сприяти оптимізації витрат підприємства, максимізації прибутку, врахування втрат від існуючих фінансових, ринкових та галузевих ризиків.

Після затвердження організаційного плану діяльності, проведення фінансового аналізу попередніх періодів, визначення недоліків в діяльності та шляхи їх усунення, наступним етапом в побудові ефективного фінансового плану є побудова ефективної системи бюджетування. Організація системи бюджетування виступає інструментом фінансового планування і забезпечує ефективний розподіл фінансових ресурсів за напрямками діяльності.

При організації системи бюджетування необхідно керуватися наступними принципами: відповідність існуючим стратегічним та поточним цілям підприємства визначеним у стратегічному та операційних планах; необхідність забезпечення безперервного процесу виробництва; контроль за динамікою позитивного та негативного сальдо фінансових ресурсів як в цілому по підприємству так і окремим напрямками діяльності; забезпечення платоспроможності підприємства; контроль за витратами підприємства; забезпечення абсолютної ліквідності та фінансової стійкості підприємства; координація та взаємоузгодженість фінансових потоків всіх підрозділів підприємства; спрямованість руху фінансових потоків на забезпечення розширеного відтворення виробництва; врахування ринкових, галузевих та інвестиційних ризиків діяльності підприємства. Отже, складання бюджетного кошторису має відповідати основним завданням, цілям, програмним пріоритетам діяльності підприємства і вимагає дотримання вищеперелічених принципів.

Організація системи бюджетування має починатись із створення на підприємстві бюджетного комітету, який має складатись із керівників існуючих структурних підрозділів та департаментів підприємства.

Наступним етапом є виявлення центрів фінансового обліку, що координують основні центри формування витрат та доходів підприємства. Після визначення основних центрів фінансового обліку, структурними підрозділами та департаментами підприємства починається розробка статей бюджету відповідно до стратегічних цілей підприємства, операційних планів діяльності та організаційної системи розвитку.

Наступним кроком є розробка схем їх консолідування і планування фінансових ресурсів у межах існуючих джерел фінансування та за існуючими напрямками діяльності. У розрізі існуючих бюджетів запропоновано розглядати бюджети за: напрямками діяльності; часовою тривалістю бюджетного періоду; можливістю пристосування до змін; за відповідністю інвестиційних ресурсів витратам підприємства. На підставі існуючих напрямів діяльності необхідно провести класифікацію існуючих бюджетів.

При складанні бюджетів витрат необхідно враховувати існуючі галузеві та ринкові ризики, в першу чергу втрати врожаю від несприятливих погодних умов (посуха, урагани тощо), втрати поголів'я худоби від сезонних епідемій хвороб, псування ґрунтів тощо. Усі дані ризики необхідно врахувати у бюджеті прямих витрат на виробництво сільськогосподарської продукції.

Бюджет виробництва необхідно узгоджувати із бюджетами збутового підрозділу, оскільки має забезпечувати поставлені плани реалізації продукції, враховувати існуючі залишки запасів та готової продукції, потужностей транспортної бази, що обслуговує виробничу діяльність, технологічних можливостей переробного підрозділу. Після складання виробничих бюджетів здійснюється розробка бюджетів залишків запасів та готової продукції. Отже, виробничим підрозділом складаються наступні види бюджетів: накладних витрат, виробничої собівартості продукції, залишків запасів, витрат на послуги виробничого характеру та адміністративних витрат.

Наступними етапами побудови бюджетної системи виробничого підрозділу підприємства є складання фінансових та інвестиційних бюджетів підприємства. Фінансовий бюджет має складатись із бюджетів: руху коштів сільськогосподарської виробничої діяльності, руху коштів всієї діяльності, отриманих позик, доходів та витрат виробничої діяльності, доходів та витрат всієї діяльності виробничого підрозділу тощо. Інвестиційний бюджет виробничого підрозділу складається із бюджетів реалізації необоротних активів, отриманих відсотків від здійснення інвестиційної діяльності, доходів та витрат інвестиційної діяльності. Після розробки та узгодження всіх статей бюджетів фінансовий відділ підрозділу здійснює консолідування розроблених операційних, фінансових та інвестиційних бюджетів у загальний бюджет виробничого підрозділу підприємства.

Наступним ланцюгом діяльності сільськогосподарського підприємства є здійснення переробки виробленої сільськогосподарської продукції. Складання бюджетів підрозділом, який займається переробкою отриманої продукції здійснюється за тотожними напрямками діяльності підрозділу. Але, необхідно пам'ятати, що підрозділ має мати статус юридичної особи із можливістю ведення власного балансу та відкриття розрахункового рахунку. Бюджети підрозділу мають бути узгоджені із бюджетами збутового та виробничого підрозділів забезпечуючи тим самим виконання стратегічних цілей підприємства та фінансового плану діяльності. Операційний бюджет діяльності структурного підрозділу має включати бюджети: залишків запасів процесу виробництва (переробки продукції), залишків готової продукції, прямих та накладних витрат, виробничої собівартості тощо.

На відміну від підрозділу, який займається виробництвом сільськогосподарської продукції, для діяльності даного підрозділу не притаманні природно – кліматичні ризики, але він має бути забезпечений сучасними ефективними інноваційними технологіями та обладнанням. Фінансові та інвестиційні бюджети складаються із бюджетів руху коштів виробничої діяльності, отриманих позик, реалізації необоротних активів, отриманих відсотків від здійснення інвестиційної діяльності, доходів та витрат діяльності.

Загальний бюджет підрозділу, який займається переробкою сільськогосподарської продукції має враховувати витрати на модернізацію та оновлення існуючого обладнання, витрати на консультації спеціалістів із оптимізації виробничого процесу та наукову розробку рекомендацій щодо забезпечення максимальної ефективності виробничого процесу з переробки сільськогосподарської продукції.

Кінцевим результатом діяльності сільськогосподарського виробництва є збут продукції підприємства. Виходячи із запланованих показників діяльності, підприємством складаються бюджети продажів продукції. Бюджет продажів відображає заплановані вартісні показники реалізації продукції за виробленими видами продукції, має бути складений за ринковими цінами із врахуванням сезонних коливань цін, можливих знижок, інфляційних факторів тощо. Бюджет продажів формується за наступними напрямками: продаж вирощеної продукції підприємством, яка не потребує подальшої переробки, продаж продукції після проходження переробки, продаж напівфабрикатів і т.д. за напрямками продукції, що продається. При складанні бюджетів продажів рекомендується відразу здійснювати врахування та розрахунок необхідних витрат здійснюваних при продажу продукції.

Складання бюджетів продажів має забезпечувати безперервний рух вхідних фінансових потоків та беззбиткову діяльність всього підприємства.

Після складання бюджетів за всіма напрямками діяльності підрозділами підприємства, фінансовим відділом підприємства здійснюється складання консолідованого бюджету за напрямками діяльності підрозділів. Консолідований бюджет створюється не тільки для внутрішнього використання, а й для зовнішніх користувачів інформації. Зовнішніми користувачами інформації можуть бути власники підприємства, кредитори, потенційні інвестори тощо.

Консолідований бюджет має складатись за існуючими напрямками діяльності підрозділів підприємства – операційний, фінансовий та інвестиційний з урахуванням специфіки діяльності кожного підрозділу. Таким чином даний бюджет має забезпечувати контроль за діяльністю всіх підрозділів підприємства, відображати надходження та використання коштів відповідно до фінансового плану діяльності та стратегічних цілей підприємства. Після складання та узгодження руху фінансових потоків за всіма підрозділами підприємства фінансовий відділ складає бюджет за балансовим листом. Даний бюджет є кінцевим бюджетом при побудові системи бюджетування та відображає ефективність роботи підприємства за рахунок виділених фінансових показників.

Висновки з проведеного дослідження. Трансформаційні процеси в Україні мають сформувати таку концепцію державної фінансової політики, яка б стала початком економічного зростання. Необхідно створити на територіальному рівні сильних громад, з відпрацьованою економіко-фінансовою системою, здатною самостійно вирішувати локальні соціально-економічні проблеми, що вимагає наявності стійких доходів місцевих бюджетів.

У розвинених європейських країнах в основі сучасного місцевого самоврядування лежить теорія вільних громад, за якою місцеве самоврядування визнається самостійним та незалежним від центральної влади інститутом. Базовим міжнародним документом для визначення основ демократичного місцевого самоврядування в Україні є Європейська хартія місцевого самоврядування.

Хартія визначає місцеве самоврядування гарантованим правом та реальними можливостями місцевої влади в межах своєї компетенції управляти великою часткою суспільних справ в інтересах територіальної громади.

Вирішальне значення для фінансової незалежності місцевого самоврядування мають доходи місцевих бюджетів. Необхідно організувати оптимальне прийняття управлінських рішень, здатних забезпечити оптимальне фінансування територіальних громад, їх розширеного відтворення, спроможного сприяти самофінансуванню.

Побудова ефективної системи господарювання в територіальних громадах сприяє забезпеченню розширеного відтворення виробництва, удосконаленню здійснення інвестиційної, фінансової та операційної діяльності підприємства, економію на торгівельних, маркетингових та інших витратах, забезпеченню доступу на нові ринки збуту.

Бібліографічний список

1. Акти європейського права з питань регіональної політики та місцевого самоврядування / [заг. ред. А. П. Яценюка]. – К. : Парлам. вид-во, 2007. – 608 с.
2. Актуальні проблеми виконання законів України “Про місцеве самоврядування в Україні” та “Про місцеві державні адміністрації” : наук.-практ. посіб. / [ред. В.В. Кравченка]. – К. : Атіка, 2003. – 288 с.
3. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / О.В. Батанов ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К. : Юрид. думка, 2010. – 653 с.
4. Бутко М.П. Фінансові ресурси в умовах ринкової трансформації / М.П. Бутко, К.О. Білокур // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 23–32.
5. Дробот І.О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект : монографія / І.О. Дробот. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – 312 с.
6. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз : підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
7. Куйбіда В.С. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах / В.С. Куйбіда, В.В. Толкованов. – К. : ТОВ “Поліграфічний Центр “Крамар”, 2010. – 258 с.
8. Онищук Я.В. Фінансове забезпечення діяльності малого та середнього бізнесу / Я.В. Онищук // Фінанси України. – 2003. – № 7. – С. 51-59.
9. Організаційно-правові та фінансові основи управління розвитком міста : монографія / В.М. Вакулєнко, Ю.О. Оболенський, М. К. Орлатий та ін. ; за ред. В.М. Вакулєнка, М.К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2009. – 180 с.
10. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник / А.М. Поддєрьогін. – К. : КНСУ, 2005. – 536 с.
11. Попов О. Управління витратами / О. Попов // Економічна енциклопедія: у 3-х томах. Т.3. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.

12. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект : монографія ; за ред. Ю.О. Куца, В. В. Мамонової. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. – 335 с.
13. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні / С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір та ін. – К. : НІСД, 2013. – 54 с.
14. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.

References

1. Yatseniuk, A.P. (2007), *Akty yevropeiskoho prava z pytan rehionalnoi polityky ta mistsevoho samovriaduvannia* [Acts of the European law on issues of regional politics and Local Self-Government], Parlam. vyd-vo, Kyiv, Ukraine, 608 p.
2. Kravchenko, V.V. (2003), *Aktualni problemy vykonannya zakoniv Ukrainy “Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini” ta “Pro mistsevi derzhavni administratsii”* [Problems of execution the laws of Ukraine "On local government in Ukraine" and "On local state administrations"], tutorial, Atika, Kyiv, Ukraine, 288 p.
3. Batanov, O.V. (2010), *Munitsypalna vlada v Ukraini: problemy teorii ta praktyky* [Municipal authorities in Ukraine: problems of theory and practice], monograph, NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho, Yuryd. dumka, Kyiv, Ukraine, 653 p.
4. Butko, M.P. and Bilokur, K.O. (2011), “Financial resources in the conditions of market transformation”, *Finansy Ukrainy*, no. 10, pp. 23–32.
5. Drobot, I.O. (2010), *Harantuvannia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: teoretyko-metodolohichniy aspekt* [Guaranteeing of the local self-government in Ukraine: theoretical and methodological aspect], monograph, LRIDU NADU, Lviv, Ukraine, 312 p.
6. Kramarenko, H.O. and Chorna, O.Ye. (2008), *Finansovyi analiz* [Financial analysis], textbook, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 392 p.
7. Kuibida, V.S. and Tolkovanov, V.V. (2010), *Dosvid vprovadzhennia standartiv dobroho vriaduvannia na mistsevomu rivni v Ukraini ta inshykh yevropeiskykh krainakh* [Experience of implementation of standards for good governance at the local level in Ukraine and other European countries], TOV “Polihrafichnyi Tsentr “Kramar”, Kyiv, Ukraine, 258 p.
8. Onyshchuk, Ya.V. (2003), “Financial provision of activities small and medium businesses”, *Finansy Ukrainy*, no. 7, pp. 51-59.
9. Vakulenko, V.M., Obolenskyi, Yu.O., Orlatyi, M.K. et al. (2009), *Orhanizatsiino-pravovi ta finansovi osnovy upravlinnia rozvytkom mista* [Organizational and legal and financial basics management of development of the city], monograph, NADU, Kyiv, Ukraine, 180 p.
10. Podderohin, A.M. (2005), *Finansovyi menedzhment* [Financial management], textbook, KNSU, Kyiv, Ukraine, 536 p.
11. Popov, O. (2002), *Upravlinnia vytratamy. Ekonomichna entsyklopediia: u 3-kh tomakh. T.3.* [Management of costs. Economic Encyclopedia: in 3 volumes. V.3.], Vydavnychiy tsentr «Akademiiia», Kyiv, Ukraine, 952 p.
12. Kuts, Iu.O. and Mamonova, V.V. (2008), *Stalyi rozvytok terytorialnoi hromady: upravlinskyi aspekt* [Sustainable development of the territorial community: administrative aspect], monograph, Vyd-vo KharPI NADU “Mahistr”, Kharkiv, Ukraine, 335 p.
13. Bila, S.O., Shevchenko, O.V., Kushnir M.O. et al. (2013), *Stymuliuvannia ekonomichnoho zrostannia na mistsevomu rivni* [Stimulation of economic growth at the local level], NISD, Kyiv, Ukraine, 54 p.
14. Tereshchenko, O.O. (2000), *Finansova sanatsiia ta bankrutstvo pidpriemstv* [Financial readjustment and bankruptcy of the enterprises], tutorial, KNEU, Kyiv, Ukraine, 412 p.

Стельмашук А.М., Стельмашук Ю.А. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Мета. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо формування і функціонування фінансово-економічного механізму забезпечення спроможного розвитку територіальних громад.

Методика дослідження. В процесі дослідження використані загальні та спеціальні методи: аналізу та синтезу, індукції та дедукції – при обґрунтуванні фінансово-економічного механізму системи господарювання в територіальних громадах; порівняння – при вивченні зарубіжного досвіду щодо формування спроможних територіальних громад та використання фінансово-економічного механізму їх забезпечення; системного підходу – при організації процесу прийняття оптимальних управлінських рішень, здатних забезпечити оптимальне фінансування спроможних територіальних громад, їх розширеного відтворення на засадах самофінансування.

Результати. Визначено, що трансформаційні процеси в Україні мають сформувати таку концепцію державної фінансової політики, яка б стала початком економічного зростання. Необхідно створити на територіальному рівні сильні громади, з відпрацьованою економіко-фінансовою системою, здатною самостійно вирішувати локальні соціально-економічні проблеми.

Виявлено, що у розвинених європейських країнах в основі сучасного місцевого самоврядування лежить теорія вільних громад, за якою місцеве самоврядування визнається самостійним та незалежним від центральної влади інститутом.

Встановлено, що вирішальне значення для фінансової незалежності місцевого самоврядування мають доходи місцевих бюджетів. Необхідно організувати оптимальне прийняття управлінських рішень, здатних забезпечити оптимальне фінансування територіальних громад, їх розширеного відтворення, спроможного сприяти самофінансуванню.

Обґрунтовано фінансово-економічний механізм системи господарювання в територіальних громадах, який сприяє забезпеченню розширеного відтворення виробництва, удосконаленню здійснення інвестиційної, фінансової та операційної діяльності суб'єктів господарювання.

Наукова новизна. Використано комплексний підхід до забезпечення формування спроможних територіальних громад на основі використання обґрунтованого фінансово-економічного механізму господарювання.

Практична цінність. Отримані результати дослідження направлені на здійснення ефективної територіальної реформи. Вони можуть бути використані для формування обґрунтованих територіальних громад і забезпечення раціонального місцевого самоврядування.

Ключові слова: територіальна реформа, фінансово-економічний механізм, територіальні громади, самофінансування, спроможні громади.

Stelmashchuk A.M., Stelmashchuk Yu.A. FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR PROVIDING CAPABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Purpose. The aim of the article is substantiation of theoretical principles and practical recommendations on the formation and functioning of the financial and economic mechanism for providing capable development of territorial communities.

Methodology of the study. General and special methods were used in the research process: analysis and synthesis, induction and deduction – for substantiation of financial and economic mechanism of management systems of territorial communities; comparison – in the study of foreign experience on formation of capable territorial communities and the use of financial and economic mechanisms for their support; system approach – during organization of the process for making optimal management decisions that can ensure optimal funding for capable territorial communities, their extended reproduction on the basis of self-financing.

Findings. It has been determined that transformation processes in Ukraine have to form such a concept of state financial policies that became the beginning of economic growth. It is necessary to create strong communities at the territorial level, with proven economic and financial system, able to solve local social and economic problems.

It has been revealed that the theory of free communities by which local government is recognized as a separate and independent institution of the central government lies in the base of modern local government in the developed European countries.

It has been established that revenues of local budgets have critical to the financial independence of local government. It is necessary to organize optimal making management decisions that can ensure optimal funding of local communities, their expanded reproduction, capable to promote self-financing.

Financial and economic mechanism of management system in territorial communities, which contributes to expanded reproduction of production, improvement of the investment, financial and operational activity of business entities has been substantiated.

Originality. A comprehensive approach to the formation of capable territorial communities through the use of reasonable financial and economic mechanism of management has been presented.

Practical value. The obtained results of research aimed at effective implementation of territorial reform. They can be used to form reasonable territorial communities and ensuring the rational local government.

Key words: territorial reform, financial and economic mechanism, territorial communities, self-financing, capable communities.

Стельмашук А.М., Стельмашук Ю.А. ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОСТОЯТЕЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН

Цель. Целью статьи является обоснование теоретических основ и практических рекомендаций по формированию и функционированию финансово-экономического механизма обеспечения состоятельного развития территориальных общин.

Методика исследования. В процессе исследования использованы общие и специальные методы: анализа и синтеза, индукции и дедукции - при обосновании финансово-экономического механизма системы хозяйствования в территориальных общинах; сравнения - при изучении зарубежного опыта по формированию состоятельных территориальных общин и использования финансово-экономического механизма их обеспечения; системного подхода - при организации процесса принятия оптимальных управленческих решений, способных обеспечить оптимальное финансирование состоятельных территориальных общин, их расширенного воспроизводства на основе самофинансирования.

Результаты. Определено, что трансформационные процессы в Украине должны сформировать такую концепцию государственной финансовой политики, которая бы стала началом экономического роста. Необходимо создать на территориальном уровне сильные общины, с отработанной экономико-финансовой системой, способной самостоятельно решать локальные социально-экономические проблемы.

Выявлено, что в европейских странах в основе современного местного самоуправления лежит теория свободных общин, по которой местное самоуправление признается самостоятельным и независимым от центральной власти институтом.

Установлено, что решающее значение для финансовой независимости местного самоуправления имеют доходы местных бюджетов. Необходимо организовать оптимальное принятие управленческих решений, способных обеспечить оптимальное финансирование территориальных общин, их расширенного воспроизводства, способного содействовать самофинансированию.

Обоснованно финансово-экономический механизм системы хозяйствования в территориальных общинах, который способствует обеспечению расширенного воспроизводства производства, совершенствованию осуществления инвестиционной, финансовой и операционной деятельности субъектов хозяйствования.

Научная новизна. Использован комплексный подход к обеспечению формирования состоятельных территориальных общин на основе использования обоснованного финансово-экономического механизма хозяйствования.

Практическая ценность. Полученные результаты исследования направлены на осуществление эффективной территориальной реформы. Они могут быть использованы для формирования обоснованных территориальных общин и обеспечения рационального местного самоуправления.

Ключевые слова: территориальная реформа, финансово-экономический механизм, территориальные общины, самофинансирование, состоятельные общины.